

Загальні аспекти становлення англійської терміносистеми медицини

На сучасному етапі розвитку лінгвістики підвищена увага приділяється дослідженню термінологічних одиниць різних мов. Адже термінологічні одиниці належать до того шару лексики, яка посідає важливе місце в загальнонаціональному словнику будь-якої мови, динамічно розвивається, користується підвищеним попитом серед фахівців будь-якої сфери діяльності.

Проведений аналіз літератури з даної проблематики показує, що різні аспекти опису окремих терміносистем стали пріоритетним завданням багатьох дослідників (К. Я. Авербух, С. А. Вискушенко, С. В. Гриньов, В. І. Даниленко, А. С. Д'яков, Ю. А. Зацний, Т. Р. Кияк, І. В. Котеленець, В. М. Лейчик, Е. Ф. Скороходько, С. Д. Шелов та ін.).

Говорячи про важливість термінів варто також відзначити їхнє різноманіття відповідно до галузей застосування. Усі ланки суспільного життя оперують певним лексико-термінологічним запасом. Для будь-якої галузі науки і техніки велике значення має ступінь розвитку й унормованості термінології, яка є основним інформативним шаром лексики мови науки. Особливої уваги заслуговує медична термінологія. **Актуальність** дослідження англійської термінології медицини зумовлена тим, що це найдавніша система термінологічних одиниць, на прикладі якої можна простежити шляхи формування, розвитку та вдосконалення термінів, реалізацію семантичних процесів, певні тенденції, способи і засоби словотворення. **Об'єктом дослідження** виступають англійські термінологічні одиниці медицини в лексикографічних джерелах, науково-технічних текстах і журнальних статтях.

Застосування етимологічного аналізу та екстралінгвістичного підходу до виникнення та розвитку термінів дає можливість віднайти причину появи певного терміна медицини та отримати дані про його семантику й етимологію. Формування англійської медичної термінології відбувалося протягом багатьох сторіч і віддзеркалює весь складний процес розвитку означеної галузі знань і професійної діяльності.

Варто зазначити, що англійські термінологічні одиниці медицини поділяються з етимологічного погляду на питомі та запозичені. Вважається, що питомою англійською лексикою є власне слова англосаксонського походження, які були принесені германськими племенами – англами, саксами, ютами [5, с. 151-152]. Питомі термінологічні одиниці англійської термінології медицини, наприклад, *eye* – *eage* (око), *ear* – *ēare* (вухо), *marrow* – *mearg* (кістковий мозок), *nostril* – *nostryl* (ніздря). Запозичення – елемент іноземної мови (слово, морфема, тощо), який було перенесено з однієї мови до іншої в результаті мовних контактів [1, с. 158]. Крім того, необхідно зважати, що джерелом запозичення вважається та мова, з якої слово було перенесено до англійської [2, с. 41]. Слова, запозичені з інших мов складають значну кількість англійських термінів медицини. Ці терміни прийшли у національну терміносистему як готові одиниці мови разом із поняттями, найменуваннями яких вони є. Запозичені термінологічні одиниці англійської медичної термінології складаються з таких груп: 1) греко-латинські запозичення, наприклад, *anatomy* – *anatomē* (анатомія), *hygiene* – *hygieina* (гігієна), *hemorrhage* – *haemorrhagia* (крововилив), *diagnosis* – *diagnosis* (діагноз), *symptom* – *sinthoma* (симптом), *bacteria* – *bacterium* (бактерія), *organ* – *organum* (орган), *arteria* – *artēria* (артерія), *vein* – *vena* (вена). Ряд термінів арабського походження увійшли в англійську мову через латинську мову, наприклад, *alcohol* – спирт, *nitrate* – нітрат, *camphor* – камфора, *saffron* – шафран, *natron* – вуглекислий натрій, сода, *alkali* – луги; 2) скандинавські запозичення, наприклад, *skin* – шкіра, *kidney* – нирка, *skull* – череп;

3) французькі запозичення, наприклад, *cartilage*– *cartilage* (хрящ), *amputate* – *amputée* (ампутовати).

На сучасному етапі термінологія відіграє важливу роль у професійній комунікації людей, оскільки виступає джерелом отримання, збереження та передачі наукової інформації, а також засобом оволодіння спеціальністю. Сучасна англійська медична термінологія – одна з найскладніших для розуміння систем термінів. Вона налічує декілька тисяч слів та словосполучень. Кожен термін – елемент певної підсистеми, наприклад, хірургічної, анатомічної, психіатричної, гістологічної, генетичної, офтальмологічної систем. Кожна субтерміносистема відображає певну наукову класифікацію понять, прийняту у відповідній галузі. Разом з тим терміни з різних субсистем, шляхом взаємодії один з одним, знаходяться в певних значеннєвих відносинах та зв'язках на рівні всієї медичної термінологічної системи [4, с. 21]. В XX ст. значно збільшилась кількість вузькоспеціалізованих терміносистем, що позначають поняття, пов'язані з діагностикою, лікуванням та профілактикою захворювань, що уражують окремі органи та системи (нефрологія, гінекологія, пульмонологія, нейрохірургія, урологія тощо).

Медичний термін сучасної англійської мови має ряд функцій. Передусім слід відзначити, що головна номінативна функція термінологічної одиниці полягає в позначенні спеціального поняття. З нею співвідносні: когнітивна функція (здатність відображати дійсність), епістемічна (представлення дійсності та збереження знань), евристична (відкриття нового знання). Важливе місце серед функцій, які виконують медичні терміни, належить комунікативній функції, що полягає у передачі спеціалізованої інформації. За допомогою реалізації зазначених функцій термінологія бере активну участь у формуванні колективної мовної картини світу [3, с. 7]. Варто зазначити, що на сучасному етапі медичні терміни широко застосовуються у розмовному мовленні, літературній мові, у сфері охорони здоров'я, науки. Однак, медична термінологія використовується у

своїй прямій номінативно-дефінітивній функції тільки у складі мови науки. Проникнення окремих термінів у загальнолітературну лексику – свідчення їх популярності, поширеності, вживаності у різних жанрах літератури і, нарешті, засвоєння саме цих термінів літературною мовою, але не загальної і принципової належності термінів взагалі загальнолітературній мові [6].

Терміносистема медицини відрізняється багатством та різноманіттям об'єктів та понять професійної діяльності, які вона іменує. Тематично медична лексика називає предмети, стани та процеси, а також їх характеристики відповідно до існуючих мовних норм. Англійські терміни медицини належать до різноманітних лексико-семантичних груп. Медичні термінологічні одиниці можна класифікувати таким чином:

- 1) хвороби та патологічні стани людини (*bronchitis* – бронхіт, *anthrax* – сибірська виразка, *laryngitis* – ларингіт, *muscular dystrophy* – м'язова дистрофія, *cardiopathy* – кардіоміопатія, *ischemia* – ішемія);
- 2) симптоми (*shortness of breath* – задишка, *difficult swallowing* – утруднене ковтання, *fever* – підвищена температура);
- 3) методи діагностики, лікування та профілактики захворювань (*biopsy* – біопсія, *ultrasonography* – ультразвукова ехографія, *tap test* – теппінг тест, *sonogram* – сонограма, *vaccination* – вакцинація, *Mantoux test*, *PPD test* – проба Манту, *reduction* – вправлення, *wound treatment* – обробка рани, *hydrotherapy* – гідротерапія, *lumbar puncture (LP)* – люмбальна пункція);
- 4) інструменти і пристосування, обладнання (*syringe* – шприц, *scalpel* – скальпель, *stethoscope* – стетоскоп, *defibrillator* – дефібрилятор, *sphygmomanometer* – тонометр);
- 5) морфологічні утворення, речовини та процеси, характерні для організму людини (*axon* – нейрит, *thyroxine* – тироксин, *cerebrospinal fluid (CSF)* – спинномозкова рідина, *catabolism* – катаболізм, *anabolism* – анаболізм);

- 6) медичні професії та медичний персонал (*cardiologist* – кардіолог, *obstetrician* – акушер, *Registered Dental Hygienist* – дипломований стоматолог-гігієніст, *laboratory technician* – лаборант, *orderly* – санітар);
- 7) ліки (медичні засоби) (*analgin* – анальгін, *penicillin* – пеніцилін, *effergal* – ефералган, *nitroglycerin* – нітрогліцерин, *neosporin* – неоспорин, *grass motherwort* – трава пустинника) та групи лікарських засобів згідно їх фармакологічної дії або терапевтичного ефекту (*antibiotics* – антибіотики, *hepatoprotectors* – гепатопротектори, *adaptogens* – адаптогени, *psychomotor stimulants* – психомоторні стимулятори);
- 8) назви органів і тканин (*kidney* – нирка, *large intestine* – товста кишка, *larynx* – гортань, *fatty tissue* – жирова тканина);
- 9) частини тіла (*abdomen* – живіт, *hair* – волосся, *foot* – стопа);
- 10) назви медичних операцій (*rhinoplasty* – ринопластика, *electrocoagulation of uterine tube* – електрокоагуляція маткової труби, *laparotomy* – лапаротомія);
- 11) назви медичних установ та підрозділів (*Hostital for harbor workers and seafarers* – лікарні для працівників порту і моряків, *Nursing Home* – будинок для людей похилого віку, *mental hospital* – психо-неврологічна лікарня, *maternity hospital* – пологовий будинок, *emergency room (ER)* – приймальне відділення, *burns unit* – опікове відділення, *resuscitation department* – реанімаційне відділення, *dressing room* – перев'язочна);
- 12) організаційні форми надання лікувально-профілактичної допомоги населенню (*first aid* – перша допомога, *acute care* – невідкладна допомога, *outpatient care* – амбулаторна допомога);
- 13) назви медпрацівників, лікарських спеціальностей (*general practitioner (GP)* – лікар загального профілю, *immunologist* – імунолог, *anaesthetist* – анестезіолог, *neurosurgeon* – нейрохірург, *epidemiologist* – епідеміолог, *obstetrician* – акушер, *oderly* – санітар);
- 14) назви галузей медицини (*toxicology* – токсикологія, *paediatrics* – педіатрія, *plastic surgery* – пластична хірургія, *cardiology* – кардіологія).

Таким чином, можна зробити висновок, що термінологічні одиниці англійської терміносистеми медицини за своїм походженням не є однорідними. Крім того, формування англійської терміносистеми медицини відбувається протягом багатьох сторіч і віддзеркалює весь складний процес розвитку означеної галузі знань і професійної діяльності. Терміни відображають сутність наукових відкриттів, передають створені та вже існуючі в науці й техніці поняття, служать назвами нових явищ та предметів, прокладають шлях до пізнання світу. Отже, термін є носієм фахової інформації та найважливішим складником фахової комунікації. Результати аналізу можуть стати основою глибших досліджень відповідної терміносистеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка / И. В. Арнольд. – М.: Аспект Пресс, 2001. – 536 с.
2. Воробьев В. Т. Пути развития и способы образования спортивной лексики современного немецкого языка : дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 / В. Т. Воробьев. – К., 1972. – 212 с.
3. Знаменська І. В. Кореневі дієслова та їхні похідні в англomовній медичній термінолексії: структурно-семантичний аналіз: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 – «Германські мови» / І. В. Знаменська. – Харків, 2006 – 22 с.
4. Лидов, И. П. Актуальные вопросы упорядочения медицинской терминологии / [под ред. И.П. Лидова]. – М.: Советская энциклопедия, 1981. –110 с.
5. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови. Підручник для студентів ін-тів і фак. іноземної мови / М. І. Мостовий. – Харків: «Основа». 1993. – 255 с.

6. Хайдарова Д. А. Особенности медицинской терминологии в таджикском и английском языках. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dslib.net/sravnit-jazykoved/osobennosti-medicinskoj-terminologii-v-tadzhikskom-i-anglijskom-jazykah.html>.